

Liite 1 :**Tilastot toteutetuista koulutuksista, ryhmistä, kursseista ja virkistys- ja lomatoiminnasta****Taulukko 1. Koulutusten määrät, kouluttajat ja osallistujat**

Koulutuksen nimi	Kouluttajat ja luennoitsijat	Ajankohta	Paikka	Osall.
Koulutus ammattilaisille: Kokemuksia lasten ja nuorten ryhmistä	Projektivastaava Kaisa Nyberg	15.1.2002	Pitkäniemen sairaala	40
Koulutus ammattilaisille: Lapselle lapsuus-projekti tukee lasta	Projektivastaava Kaisa Nyberg	16.5.2002	Finnmedi	100
Koulutus ammattilaisille: TERVE-SOS-messut, Kokemuksia lasten ja nuorten ryhmistä	Projektivastaava Kaisa Nyberg	23.5.2002	Messukeskus Jyväskylä	200
Yleisöluento: Miten kuulla ja auttaa lasta, kun vanhempi sairastuu	Psykologi Riitta Kangaspunta	14.11.2002	Kirjastotalo Metso	40
Koulutus ammattilaisille: Lapsi ja vanhemman sairaus-koulutus	Psykiatrian erikoislääkäri Päivi Kiviniemi Psykiatrian erikoislääkäri Elina Koivisto	13.2.2003	Kirjastotalo Metso	80
Koulutus ammattilaisille: Lapsi ja vanhemman sairaus - kolmen iltapäivän syventävä koulutus	Psykiatrian erikoislääkäri Päivi Kiviniemi Psykiatrian erikoislääkäri Elina Koivisto.	6.3., 13.3., ja 20.3.2003	Sopimusvuoren Pirkonhovi	26
Koulutus ammattilaisille: Lapsi 2003 messut: Vanhemman sairauden vaikutuksesta lapsuuteen	Projektivastaava Kaisa Nyberg	25.4.2003	Messukeskus Helsinki	100
Koulutus ammattilaisille: Kun vanhempi sairastaa – Beardsleen perheinterventio	Psykiatrian erikoislääkäri Päivi Kiviniemi Psykiatrian erikoislääkäri Elina Koivisto Psykiatrian erikoislääkäri Klaus Lehtinen psykologi Rita Jähi Psykologi Riitta Kangaspunta Sairaanhoidtaja Kristiina Kovasiipi Lastenpsykiatri Tiina Hokkanen Projektivastaava Kaisa Nyberg	08/2003-05/2004	Sopimusvuoren Pirkonhovi	26
Koulutus ammattilaisille: Katoaako lapselta lapsuus kun vanhempi sairastaa	Psykologi Riitta Kangaspunta Projektivastaava Kaisa Nyberg	13.11.2003	Kirjastotalo Metso	80

Koulutus ammattilaisille: Omaisyhdistys toimii – tukea lapsiperheille	Projektivastaava Kaisa Nyberg Projektityöntekijä Miia Männikkö	22.1.2004	Pitkaniemen sairaala	20
Koulutus ammattilaisille: Perhe- ja verkostotyön koulutus- Lasta suojaavat tekijät	Projektivastaava Kaisa Nyberg	22.3.2004	Pitkaniemen sairaala	50
Koulutuspäivä Pirkanmaan kotihoitohenkilöstölle	Projektivastaava Kaisa Nyberg Projektityöntekijä Miia Männikkö Aluetyöntekijä Mari Helin-Tuominen Projektivastaava Silja Lampinen Osastonhoitaja Maire Ovaskainen	22.4.2004	Sopimusvuoren Pirkonhovi	60
Koulutus ammattilaisille: Omaistoiminta tutuksi – koulutusiltapäivä	Projektivastaava Silja Lampinen Projektivastaava Kaisa Nyberg	6.5.2004	Kaivannon sairaala	50
Koulutus ammattilaisille: Kun vanhempi sairastaa – Beardsleen perheinterventio	Psykiatrian erikoislääkäri Päivi Kiviniemi Psykiatrian erikoislääkäri Elina Koivisto Psykologi Eija Stengård Psykologi Riitta Kangaspunta Lastenpsykiatrian erikoislääkäri Tiina Hokkanen Sairaanhoitaja Kristiina Kovasiipi Projektivastaava Kaisa Nyberg	08/2004- 05/2005	Yhdistyksen tilat	25
Yleisöluento: Lapsella lupa lapsuuteen	FT Rita Jähi Projektityöntekijä Miia Männikkö	16.11.2004	Kangasalan kirjasto	20
Koulutus ammattilaisille: Lastensuojelun Pikassos-koulutus	Projektivastaava Kaisa Nyberg	8.2.2005	Tampereen kesäyliopisto/ Tasto	60
Koulutus ammattilaisille: Lasten vertaisryhmänohjaaja - koulutus	Projektivastaava Kaisa Nyberg Projektityöntekijä Miia Männikkö Projektityöntekijä Marjo Karanka Psykologiharjoittelija Kirsi Alanen Sairaanhoitaja Tarja Ruohomaa Projektityöntekijä Bitta Söderblom Projektityöntekijä Heli Saarinen Projektityöntekijä Ville Pahkin Projektipäällikkö Emma Strandt Sairaanhoitaja Petteri Mankila Psykiatrian erikoislääkäri Leena Väisänen	21.-22.4.2005 19-20.5.2005 1.9.2005	Tampereen ja Pohjois- Pohjanmaan kesäyliopisto / Omaisyhdistys ja MLL Miete-projekti Oulu, Tampere, Helsinki	41
Koulutus ammattilaisille: Lapset puheeksi -koulutukset	Projektityöntekijä Miia Männikkö Omaistyöntekijä Marjo Karanka Aluetyöntekijä Mari Helin-Tuominen Psykologiharjoittelija Kirsi Alanen	24.2.2005 31.3.2005 13.4.2005 28.4.2005	Pälkäne Luopioinen Kuhmalahti Kangasala	51
Koulutus ammattilaisille: Kummitoimintakoulutukset	Psykiatrian erikoislääkäri Päivi Kiviniemi Projektityöntekijä Miia Männikkö Psykologiharjoittelija Kirsi Alanen, Projektivastaava Kaisa Nyberg Lastensuojelun avotyön tekijät Ritva Risunen-Pohja ja Sakari Koivumaa	26.1.2005 27.4.2005	Omaisyhdistys Lastensuojelun avotyö Kaleva	25

Tietoisku ammattilaisille omaisyhdistyksen toiminnasta Lapsen kriisi-koulutuspäivässä	Psykologiharjoittelija Kirsi Alanen	kevät 2005	Tampereen kaupunki, keskuslastenneuvola	80
Koulutus ammattilaisille: Lapsen puheeksi –koulutus perhetukikeskusten työntekijöille	Projektivastaava Kaisa Nyberg Projektityöntekijä Miia Männikkö	21.9.2005	Omaisyhdistys	15
Koulutus ammattilaisille: Lapsiperheinterventio moniongelmaisen perheen tukena	Osastonhoitaja Mika Virtanen Sairaanhoitaja Lassi Rajanti Sosiaaliterapeutti Sisko Noukka Lastenpsykiatrian el Tytti Solantaus omaisen puheenvuoro Sairaanhoitaja Hilka Räisänen Perheterapeutti Veli-Matti Saarinen Erityistyöntekijä Jaana Jokinen Psykoterapeutti Raila Merinen Pst Maarit Alasuutari	2.11.2005	FinnMedi 5	200
Koulutus ammattilaisille: Lapsi ja nuori omaisena – tukeminen arjessa perheneuvoloiden ja kouluterveydenhuollon työntekijöille	Toiminnanjohtaja Oili Huhtala Projektityöntekijä Miia Männikkö Omaistyöntekijä Marjo Karanka KM Annukka Häkämies	5.10.2005	Omaisyhdistys	6
Koulutus ammattilaisille: Lapsen puheeksi – koulutus	Apulaisosastonhoitaja Pirkko Ollila Projektivastaava Kaisa Nyberg Omaistyöntekijä Mira Korhonen Aluetyöntekijä Mari Helin-Tuominen	24.8.2005	Vammala	8
Koulutus ammattilaisille: Lapsen huomioiminen vanhemman sairastaessa psyykkisesti	Projektityöntekijä Miia Männikkö	12.10.2005	Tulppaanitalo / Tampere	15
Koulutus ammattilaisille: Lapsen puheeksi -malli	Projektivastaava Kaisa Nyberg Omaistyöntekijä Mira Korhonen Aluetyöntekijä Mari Helin-Tuominen	8.3.2006	Vammalan aluesairaala	21
Koulutus ammattilaisille: Tampereen kaupungin koulutus lapsiperhesosiaalityöntekijöille: Lapsi mielenterveysperheessä	Projektivastaava Kaisa Nyberg Sairaanhoitaja Kristiina Kovasiipi FT Rita Jähi	15.3.2006	Hatanpään pirtti	30
Koulutus ammattilaisille: Yhdistyksen lapselle lapsuus-projektin sekä kummitoiminnan esittely Etsivän työn tekijöille	Projektityöntekijä Hannu Alastalo Omaistyöntekijä Marjo Karanka	18.4.06	Etsivän työn toimisto	8
Kummitoimintakoulutus kummeille ja vanhemmille: Äitinä äidittä	Kokemuskouluttaja Piia Toola	19.4.06	yhdistyksen toimisto	4
Koulutus ammattilaisille: Lasta suojaavat tekijät:	Projektityöntekijä Hannu Alastalo	31.5.06	Linnainmaan sosiaalitoimisto lastensuojelun työntekijät	6

Koulutus ammattilaisille: Lasta suojaavat tekijät:	Projektityöntekijä Hannu Alastalo	16.6.06	Hatanpään sosiaalitoimisto lastensuojelun työntekijät	6
Koulutus ammattilaisille: Hyvän mielen työntekijäpäivät: Kokemuksia Lapselle lapsuus- hankkeesta	Projektivastaava Kaisa Nyberg	4.8.2006	Hyvän mielen talo Oulu	20
Koulutus ammattilaisille: Suomen lastenhoitoalan liiton yhteistyö voimavarana koulutus: Lapsen kohtaaminen ja auttaminen kun perheessä on mielenterveysongelma	Projektivastaava Kaisa Nyberg	16.9.2006	Tampere-talo	130
Koulutus ammattilaisille: Mielenterveyskuntoutujien lasten vertaisryhmänohjaajakoulutus	Projektipäällikkö Eeva-Maija Strand Projektivastaava Kaisa Nyberg Projektisuunnittelija Heli Keränen Professori Irma Moilanen Ryhmäkouluttaja Teija Veikkola	28.-29.9.06 2.-3.11.06 1.12.06	Oulu	24
Koulutus ammattilaisille: Kummitoiminta ja Lapset puheeksi	Projektityöntekijä Hannu Alastalo	6.9.06	Tampereen kaupunki/Hervannan alueen perhetyöntekijät	11
Koulutus ammattilaisille: Beardsleen perheintervention kouluttajakoulutus	Psykiatrian erikoislääkäri Päivi Kiviniemi Projektivastaava Kaisa Nyberg	7.9.-7.12.06	Tampereen kesäyliopisto	11
Koulutus ammattilaisille: Kummitoiminta ja Lapset puheeksi	Projektityöntekijä Hannu Alastalo	12.09.06	Tampereen kaupunki/Etsivä työ ja Nopean puuttumisen ryhmä	14
Koulutus ammattilaisille: Kummitoiminta ja Lapset puheeksi	Projektityöntekijä Hannu Alastalo	28.9.06	Tampereen kaupunki/Eteläisen alueen perhetyöntekijät	11
Koulutus ammattilaisille: Lapselle lapsuus –hankkeen esittely	Projektivastaava Kaisa Nyberg	19.10.06	Hyvän mielen talo Oulu	14
Koulutus ammattilaisille: Lapset puheeksi-koulutus	Projektivastaava Kaisa Nyberg	13.12.06	Vanha kaupungintalo, Vammala	28
Koulutus perhetyöntekijöille: Lasta suojaavat tekijät ja kummitoiminta	Projektityöntekijä Hannu Alastalo	9.1.2007 31.1.2007	Tampereen kaupunki/ Itäinen ja Läntinen alue	42
Yhteensä: 1734 ammattilaista 64 omaista				1798

Taulukko 2. Ryhmien määrät, osallistujat, tapaamiskerrat ja ohjaajat

Ryhmän luonne	Ryhmän nimi	Ohjaajat	Kokoon- tumis- kerrat	Osallistujien lukumäärä
Puolisoryhmät	Puolisoryhmä syksy 2001(avoin)	Oili Huhtala, Kaisa Nyberg	4	6
	Puolisoryhmä kevät 2002 (avoin)	Oili Huhtala, Kaisa Nyberg	7	11
	Puolisoryhmä syksy 2002 (avoin)	Kaisa Nyberg, Simo Ollila	6	19
	Puolisoryhmä kevät 2003 (avoin)	Satu Ilmonen, Simo Ollila	6	15
	Puolisoryhmä syksy 2003 (avoin)	Satu Ilmonen, Simo Ollila	7	7
	Puolisoryhmä syksy 2003 (suljettu)	Satu Ilmonen, Simo Ollila	5	6
	Puolisoryhmä kevät 2004 (avoin)	Satu Ilmonen, Tauno Mathlin	7	14
	Puolisoryhmä kevät 2004 (suljettu)	Tuulikki Ruuska, Merja Kanervo	8	5
	Puolisoryhmä syksy 2004 (avoin)	Satu Ilmonen, Seppo Jussila	5	4
	Puolisoryhmä syksy 2004 (suljettu)	Tuulikki Ruuska, Simo Ollila	5	4
	Puolisoryhmä kevät 2005	Tuulikki Ruuska, Simo Ollila	7	7
	Puolisoryhmä syksy 2005	Tuulikki Ruuska, Seppo Jussila	8	7
	Puolisoryhmä kevät 2006	Tuulikki Ruuska, Seppo Jussila	10	9
	Puolisoryhmä syksy 2006	Hannu Alastalo, Heidi Kyllönen	5	10
	Nuorten ryhmät	Nuorten ryhmä syksy 2002 (suljettu)	Miia Männikkö. Leila Tutti	6
Nuorten ryhmä kevät 2003 (suljettu)		Miia Männikkö. Leila Tutti	8	4
Nuorten ryhmä syksy 2003 (avoin)		Miia Männikkö. Leila Tutti	6	4
Nuorten ryhmä kevät 2004 (avoin)		Miia Männikkö. Leila Tutti	9	4
Nuorten ryhmä syksy 2004 (avoin)		Miia Männikkö. Leila Tutti	6	6
Nuorten ryhmä kevät 2005		Miia Männikkö, Leila Tutti	9	4
Lasten ryhmät	Lasten ryhmä syksy 2001	Sirpa Behm-Kostiainen	8	4
	Lasten ryhmä kevät 2002	Sirpa Behm-Kostiainen	7	4
	Lasten ryhmä syksy 2002	Marjo Karanka, Jukka Tarvonen	10	4
	Lasten ryhmä syksy 2003	Marjo Karanka, Jukka Tarvonen	12	5
	Lasten ryhmä syksy 2004	Marjo Karanka, Kirsi Alanen	12	5
	Lasten vertaisryhmä	Kirsi Alanen, Arja Hämäläinen	6	6
Vanhempien ryhmät	Vanhempien ryhmä syksy 2001	Heikki Aitalaakso	5	4
	Vanhempien ryhmä kevät 2002	Heikki Aitalaakso	4	4
	Vanhempien ryhmä syksy 2002	Miia Männikkö, Tarja Ruohomaa	6	5
	Vanhempien ryhmä syksy 2003	Miia Männikkö, Tarja Ruohomaa	12	7

	Vanhempien ryhmä syksy 2004	Miia Männikkö, Tarja Ruohomaa	12	4
	Vanhempien vertaisryhmä kevät 2005 (yhteistyössä Tampereen kaupungin kanssa)	Tarja Ruohomaa, Raija Koivusalo-Tuomi	6	5
Uupuneiden äitien ryhmät	Tilaa vanhemman ilolle – ryhmä kevät 2005	Kirsi Alanen, Merja Uuttera	9	6
	Elämän iloa etsimässä – ryhmä (suljettu) syksy 2005	Merja Uuttera	10	7
	Rentoutusryhmä uupuneille äideille (suljettu)	Marja Kantakoski, Liisa Vapaavuori	6	4
	Tilaa vanhemman ilolle - ryhmä (suljettu) syksy 2006	Merja Uuttera, Annastiina Vesterinen	10	7
Yhteensä	36 ryhmää			234 henkilöä

Taulukko 3. Lapsiperheille järjestetyt sopeutumisvalmennuskurssit

Kurssin nimi	Kohderyhmä	Ajankohta	Pituus	Paikka	Osallistujia
Peruskurssi lapsiperheille, joissa vanhempi on sairastunut psyykkisesti	Lapsiperheet	8/03	4 vrk	Karkun opisto	26
Jatkokurssi lapsiperheille, joissa vanhempi on sairastunut psyykkisesti	Lapsiperheet	2/04	3 vrk	Lautsian lomakoti	11
Voimavarakurssi lapsiperheille	Lapsiperheet	6/04	5 vrk	Kivitiipun kylpylä Lappajärvellä	33
Peruskurssi lapsiperheille, joissa vanhempi on sairastunut psyykkisesti	Lapsiperheet	6/05	6 vrk	Nurmijärvi, Lomakoti Kotoranta	30
Jatkotapaaminen lapsiperheille, joissa vanhempi on sairastunut psyykkisesti	Lapsiperheet	12/05	1 pv	Ikaalisten kylpylä	12
Puolisokurssi	Omaiset	2/2006	4 vrk	Kartanokylpylä Kaisankoti, Espoo	15
Puolisokurssin jatkokurssi	Omaiset	9/2006	2 vrk	Ikaalisten kylpylä	14
Perhekurssi	Lapsiperheet	6/2006	6 vrk	Lomakoti Kotoranta Nurmijärvi	33
Perhekurssin jatkotapaaminen	Lapsiperheet	10/2006	1 pv	Ikaalisten kylpylä	18
Yhteensä	9 kurssia		32 vrk		104 (eri henkilöä)

Taulukko 4. Lapsiperheille järjestetty loma- ja virkistystoiminta

Tapahtuma	Kohderyhmä	Ajankohta	Kesto	Paikka	Osallistujia
Tuettu pilottiperheloma	Lapsiperheet	7.-12.5.2000	5 vrk	Kivitiipun kylpylä Lappajärvellä	26
Tuettu pilottiperheloma	Lapsiperheet	6.-11.5. 2001	5 vrk	Kivitiipun kylpylä Lappajärvellä	36
Koko perheen virkistyspäivä	Yksinhuoltajaperheet	8/2001	1 pv	Simon tila Mouhijärvi	16
Tuettu perheloma	Lapsiperheet	2.-7.6.2002	5 vrk	Kivitiipun kylpylä Lappajärvellä	44
Tuettu perheloma	Lapsiperheet	3.-8.6. 2003	5 vrk	Kivitiipun kylpylä Lappajärvellä	26
Tuettu omatoimiloma	Lapsiperheet	9.-14.8.2004	5 vrk	Lomakoti Kotoranta Nurmijärvellä	7
Tuettu omatoimiloma	Lapsiperheet	18.-23.6.2005	5 vrk	Kivitiipun kylpylä, Lappajärvi	27
Virkistyspäivä kummeille ja lapsille	Kummit ja lapset	29.10.2005	1 pv	Ikaalisten kylpylä	8
”Lemmenloma” pariskunnille	Pariskunnat	17.-20.11.2005	3 vrk	Kivitiipun kylpylä, Lappajärvi	16
Kummitoiminnan virkistysretki	Kummit ja lapset	20.5.2006	1 pv	Seipjäjärven lomatila	10
Lemmenloman jatkotapaaminen	Pariskunnat	28.-30.5.2006	2 vrk	Kivitiipun kylpylä Lappajärvi	8
Omatoimiloma lapsiperheille	Lapsiperheet	16.-21.6.2006	5 vrk	Kivitiipun kylpylä Lappajärvi	54

Liite 2

HAKEMUS LAPSIPERHEIDEN SOPEUTUMISVALMENNUSKURSSILLE

Kurssi, jolle haetaan:

Henkilötiedot

Hakijan nimi: _____ syntymäaika: _____

Puolison nimi: _____ syntymäaika: _____

Lasten nimet ja syntymävuodet:

Katuosoite: _____

Postitoimipaikka: _____ Kotikunta: _____

Puhelinnumerot:

Ammatti: _____ Puolison ammatti: _____

Asutteko yhdessä: kyllä () ei ()

Oletteko omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry:n jäsen kyllä () ei ()

Aiemmat sopeutumisvalmennuskurssit

Oletteko osallistuneet aiemmin omais- tai sopeutumisvalmennuskurssille: kyllä () ei ()

Jos olette, milloin ja kenen järjestämällä kurssilla

Perheenjäsenen sairastumista koskevat tiedot

Kuka / ketkä perheessä on sairastunut:

Sairaus, jonka perusteella kurssille haetaan:

Sairastumisaika:

Hoitotaho:

Lääkitys:

Ovatko perheenjäsenet saaneet muuta tukea / hoitoa? Jos on, niin mitä?

Miten sairaus vaikuttaa (esim. jaksaminen, harrastukset, ihmissuhteet, arki, vastuunotto)

Sairastuneen elämään?

Puolison elämään?

Lasten elämään?

Perustelut kurssille hakemiselle

Miksi haette nyt kurssille?

Mitä toivotte saavanne kurssilta?

Erityisruokavaliot, allergiat, muut sairaudet tai huomioitavat asiat:

Lomake palautetaan _____ mennessä osoitteella:
Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry, Hämeenkatu 25 A 3 krs, 33200 Tampere

Lisätietoja kursseista: 03-3664182 tai 041- 4380 334

Liite 3.

Vanhempien alkuhaastattelun haastattelurunko:

Perherakenne (ketä perheeseen kuuluu?)

Sairaushistoria lyhyesti (kuka sairastunut, mikä sairaus, milloin, painottuen viime aikoihin)

Lasten tilanteen kartoitus:

- Millainen lapsi on kotona, persoonana, kuvauksia lapsesta
- Kaverit, harrastukset, koulu/päiväkoti, lapsen suhde omiin vanhempiin, suhde sisaruksiin
- Lapsen ymmärrys vanhemman tilanteesta: mitä vanhempi ajattelee lapsen ymmärtävän, onko asiasta puhuttu, mitä lapselle on kerrottu, onko lapsi itse ottanut puheeksi asiaa?
- Lasten syyllisyys, vanhempien ero/ erouhka, itsetuhoisen käytös, pinnan palaminen?
- Arjen sujuminen: kuka laittaa ruuan, huolehtii käytännön asioista, miten paljon lapset ottavat vastuuta arjen sujumisesta, onko suhteessa ikätasoon
- Perheen ulkopuoliset aikuiset, onko heitä, ketä, missä, onko lapsen suhde vanhemman mielestä merkittävä?
- Vahvuudet ja huolet lapsista? Jos on huolia, tehdään ne hyvin konkreettisiksi

Liite 4

Lasten kysymyksiä perhekurssilla 2005

1. Mitä on masennus?
Selitä tarkkaan mitä on depressio?
2. Mistä syystä ihminen masentuu?
Miksi Masennus on olemassa?
Mistä sairaus johtuu?
Mistä sairaus tulee?
Miksi juuri sinä?
Mistä mielenterveysongelmat tulevat?
Miksi?
3. Auttaako terapia?
Auttaako hermosauhut masennukseen?
Kenen kanssa sairaalassa jutellaan, kun on masentunut?
Mitä sille voi tehdä?
Onko siihen lääkettä?
Pystyykö sairauden parantaa?
Mitä sairaudelle voi tehdä? Onko siihen apua?
Onko siihen hoitoa?
Miten mielenterveysongelmia voi lievittää/
poistaa? Lääkkeillä? Iloisilla yllätyksillä?
Psykiatrilla?
4. Johtuuko sairaus lapsista?
Miten lapset voivat vaikuttaa vanhemman
masennukseen ja alkoholin käyttöön?
Voiko omalta osaltaan vaikuttaa vanhemman
häiriöihin?
Onko jotain tilanteita mitä pitäisi välttää?
5. Tarvitseeko masennuksen vaikuttaa
arki-elämään?
Miksi ihminen ei huolehdi omasta itsestään
masennuksen aikana?
Miksi äiti nukkuu aina?
Miksi sä et leiki mun kans ikinä?
Miksi isä nukkuu niin paljon ja mun tarvii
mennä nukkuun niin aikaisin?
Miksi äiti on aina niin väsynyt?
Miksi me ei käydä useammin uimahallissa?
Miksi me ei ikinä mennä Heseen?
Miksi äiti ei osta enää sisäkukkia?
6. Mitä ajattelit kun sait tietää, että sinulla on joku
sairaus?
Olitko valmis masennukseen?
Koska tämä alkoi?
Oletko pettynyt siihen, että sinulla on
depressio?
Mitä ajattelet silloin kun sinulla on depressio?
Koska viimeksi sinulla oli depressio?
7. Mitä hyötyy, jos juo?
Miksi ihmiset juo suruunsa?
Mitkä asiat auttavat lopettamaan alkoholin
käytön?
Miksi alkoholista on vaikea päästä eroon?
Miksi isä aina kun se on reissussa juopottelee?
8. Miksi vanhempien on vaikea puhua omasta
masennuksestaan?
9. Onko sairaus vaarallista?
Voiko sairauteen kuolla?
10. Miksi vanhempi saa haukkua lasta rumasti?
Pitääkö lapsen pelätä?
Saako vanhempi antaa piiskaa, jos lapsi on
tuhma?
Miksi isä aina kiroilee?
11. Voiko sairaus tarttua?
12. Miksi mummo tulee meille vain juhlapäivinä,
miksei se tule muulloin?
13. Voiko lapsi masentua?
Mitä teet, jos lapselle tulee paha mieli?
14. Pitääköhän äiti minusta lainkaan?
15. Miksi meillä ei ole normaalia perhettä?
16. Miksi olet täällä?

Liite 5

Tunnepolku

1. Syllisyysrasti

Jokainen perheenjäsen sai kortit, joissa oli väittämiä. Kunkin tuli pohtia, mitkä korteissa luetelluista tilanteista aiheuttaisivat syyllisyyttä ja mitkä eivät (esimerkiksi löisin parasta kaveriani, unohtaisin äitini syntymäpäivän). Lopuksi perheenjäsenet saivat tutustua toistensa syyllisyyskarttoihin, jos toinen antoi siihen kuvan.

2. Häpeärasti

Jokainen sai kertoa tai kirjoittaa nolon tilanteen, jolloin oli hävettänyt. Kirjoituksen sai oman valinnan mukaan laittaa seinälle toisten luettavaksi tai suljettuun kirjekuoreen, joka poltettiin nuotiolla.

3. Pelkorasti

Ihminen tuli yksin silmät sidottuina inva-vessaan. Huoneessa soi jännittävä musiikki. Jokainen tunnusteli viittä eri rasiassa olevaa materiaalia (esim. keitettyä spagettia). Tarkoitus ei ollut tunnistaa niitä, vaan tunnustella, miltä ne tuntuvat ja mitä mielikuvia tuli. Ohjaaja ruokki mielikuvitusta puhumalla ikätason mukaan. Lopuksi huivi otettiin pois silmiltä. Huone oli valaistu kynttilöin ja huoneen nurkassa istui ”Reiska”. Reiska oli tyynyistä ja vaatteista kasattu nukke, jolla oli kammottava kuminaamari.

4. Sururasti

Sururastilla kuunneltiin aluksi surullista musiikkia ja mieleen annettiin tulla niitä asioita ja tilanteita, mitä musiikki kullekin herätti. Tämän jälkeen sai kertoa halutessaan siitä, mitä oli musiikkia kuunnellessaan miettinyt. Useimmille aikuisille tuli mieleen jonkun läheisen tai oman vanhemman kuolema. Lapset kertoivat esimerkiksi lemmikkien kuolemasta, joku ikävästään kauaksi muuttanutta kaveriaan kohtaan. Kaikki pisteellä käyneet keskittyivät erityisen hyvin musiikkiin. Keskustelun sisältö pisteessä muokkautui eri perheiden osalta hiukan erilaiseksi. Jonkun perheen äiti halusi puhua lapsilleen omasta suuresta surustaan, joka äidin mukaan hiljalleen menee ohi. Perheen äiti alkoi itkemään heti saavuttuaan pisteelle. Perheenjäsenet tukivat, silittivät toisiaan. Itkusta puhuttiin useimpien perheiden kanssa. Samoin muutoksesta ja menetyksestä surun lähteenä. Kahden perheen osalta saattoi havaita, että suru oli osa perhettä tällä hetkellä.

5. Kiukkurasti

Jokainen sai vuorollaan kertoa asioita, jotka kiukuttavat, suuttuttavat, ärsyttävät. Välineenä oli pehmeä pallo, ”kiukkupallo”, jonka sai heittää lattian kautta toiselle mahdollisimman aggressiivisesti samalla kun sanoi mikä suuttuttaa.

6. Ilorasti

Ilmapalloihin laitettiin paperilapulla asioita, jotka tuottavat perheelle iloa esimerkiksi yhteiset lomat, halaaminen, lapset jne.

7. Rakkausrasti

Rakkausrastilla perheenjäsenten tuli ilmaista sanattomasti toisilleen ”minä rakastan sinua”.

8. Luottamusrasti

Jokaisen piti maata kolmen suuren jumppapallon päällä, joita muut perheenjäsenet pitivät kiinni siten, että pallot pysyivät yhdessä ja päällä oleva ei putoa.

Liite 6 a

Lasta suojaavat tekijät

Työntekijän käsikirja

Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry

Työmallin päämäärät

Lasta suojaavat tekijät -keskustelu on Stakesissa kehitettyyn Lapset puheeksi -työmalliin pohjautuva neuvonnallinen työmalli. Sen päämääränä on tukea vanhemmuutta ja lasten kehitystä perheissä, joissa vanhemmalla on mielenterveyden ongelmia. Tarkoituksena on myös kartoittaa perheen ja lapsen mahdollisesti tarvitsemat tukitoimet ja toimia sen mukaisesti.

Työmallin struktuurit

- mukana sairastava vanhempi ja puoliso
- lapset mukaan ainoastaan, jos vanhempi itse tekee aloitteen
- tapaamiset joko toimipaikassa tai perheen kotona
- yhdestä kahteen 30-60 minuutin tapaamista

Miten se tehdään?

- asiakkaalta kysytään, onko hänellä lapsia
- jos vastaus on myönteinen, annetaan opaskirjat "Miten autan lastani?" sekä potilasopas omasta sairaudesta
- sovitaan 1-2 tapaamista
- kerrotaan, että asiakas voi ottaa puolison mukaan
- pyydetään sekä asiakasta että toista vanhempaa tutustumaan etukäteen opaskirjoihin ja pohtimaan niiden herättämiä kysymyksiä
- työntekijä voi käyttää apunaan työntekijän opasta

Lasta suojaavat tekijät – työmallin sisällöt

1. Tutustuminen ja työtavan esittely
2. Kartoitetaan lapsen vahvuudet, ongelmat ja elämäntilanne
3. Annetaan vanhemmille eväitä lapsen kehityksen tukemiseksi
4. Kerrotaan perheelle tukimuodoista ja autetaan järjestämään tarvittavat tutkimukset, hoidot ja tuki
5. Jos syntyy huoli lasten pärjäämisestä, ehdotetaan Neuvonpitoa
6. Lisäosiona työmalliin voidaan liittää Kummitoimintamalli erillisen käsikirjan mukaan

Oheismateriaali

Ennen työmallin toteuttamista työntekijän olisi hyvä lukea Miten autan lastani - opas (Omaiset mielenterveystyön tukena Uusimaa ry) ja tutustua Stakesin julkaisemaan Lapset puheeksi –lokikirjaan, ja jossa annetaan yksityiskohtaisempaa tietoa vanhemman sairauden vaikutuksista lapseen ja eri ikäisten lasten normaalista kehityksestä. Lokikirjan voi tulostaa Stakesin [www-sivuilta \(www.stakes.fi/toimivaperhe/tyomenetelmat \)](http://www.stakes.fi/toimivaperhe/tyomenetelmat).

Alkukartoitus:

Perherakenne: Ketä perheeseen kuuluu?

Perheenjäsen	Rooli	Ikä
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

Sairaushistoria lyhyesti (kuka sairastunut, mikä sairaus, milloin)

Annettiinko kirjallista materiaalia?

Opas vanhemmille: "Miten autan lastani?" () kyllä

Omaa sairautta koskeva Potilasopas () kyllä

Ensimmäinen tapaaminen:

1. Tutustuminen ja työtavan esittely

- Työntekijän esittely tehty
- Työtavan esittely: menetelmä, aikaraamit, tarkoitus tehty
- Keskustelu luottamuksellisuudesta tehty
- Lupa ottaa yhteyttä hoitavaan henkilöön tehty
- Perheen struktuurit ja sairaushistoria lyhyesti tehty

Vinkkejä työntekijälle:

- *työskentelyn tausta: ”työtapa joka toteutetaan jokaisen lapsiperheasiakkaan kanssa”, ”on huomattu olevan hyötyä lapsille jos heidän tilanteeseensa kiinnitetään huomiota”*
- *onko vanhemmilla kysyttävää? Jäikö jokin asia mietityttämään?*
- *vanhemmilla voi olla pelko huostaanotosta, ”lapsista tehdään potilaita...”*

2. Lasta suojaavien tekijöiden kartoitus

- Millainen lapsi on kotona, persoonana, kuvauksia lapsesta
 tehty
- Kaverit: onko kavereita, montako, onko hyviä kavereita, tuoko kavereita kotiin, käykö yökylässä, onko kaverit vanhemman mielestä lapselle hyvää seuraa, onko iloa ja menoa?
 tehty
- Harrastukset, onko harrastuksia, viihtyykö, miten sujuu, onko muutoksia harrastuksissa?
 tehty
- Koulu/päiväkoti, viihtyykö, mistä aineista tykkää, onko kavereita koulussa, jaksako tehdä läksyt, onko muutosta koulussa pärjäämisessä verrattuna aiempaan, kiusataanko, ovatko vanhemmat olleet yhteydessä opettajaan, miten kouluunlähdöt sujuvat, iltapäivät koulun jälkeen?
 tehty
- Lapsen suhde omiin vanhempiin, suhde sisaruksiin
 tehty

- Lapsen ymmärrys vanhemman tilanteesta: mitä vanhempi ajattelee lapsen ymmärtävän, onko asiasta puhuttu, mitä lapselle on kerrottu, onko lapsi itse ottanut puheeksi asiaa?

tehty

- Arjen sujuminen: kuka laittaa ruuan, huolehtii käytännön asioista, miten paljon lapset ottavat vastuuta arjen sujumisesta, onko suhteessa ikätasoon

tehty

- Perheen ulkopuoliset aikuiset, onko heitä, ketä, missä, onko lapsen suhde vanhemman mielestä merkittävä?

tehty

- Vahvuudet ja huolet lapsista? Jos on huolia, tehdään ne hyvin konkreettisiksi.

tehty

Toinen tapaaminen:

1. Erityisesti puheeksi otettavat kysymykset

- **Syällisyys:** annetaan vanhemmille tietoa siitä, miten lapset voivat syyllistyä vanhemman oireista tai sairaudesta, sekä miten vanhempi voi vähentää lasten syyllisyyden tunteita

Vinkkejä työntekijälle:

- *jos lapset eivät ymmärrä, että vanhemman muuttunut käytös johtuu vanhemman sairaudesta, he usein tulkitsevan sen johtuvan heistä: ”äiti on surullinen, kun en ole tehnyt kotitöitä”*
- *vanhempi voi myös huomaamattaan syyllistää lapsia voidessaan huonosti ”en jaksa teidän kanssanne, kun tappelette”*
- *on hyvä, jos vanhempi voi sanoa lapselle, että väsymys / ärtyisyys ym. oireet johtuvat sairaudesta eivätkä lapsen käytöksestä*

tehty

- **Vanhemman hoito:** puhua vanhemman kanssa siitä, että lasta suojaa tieto siitä, että vanhemman hoito on aikuisten vastuulla. Lapsi ei voi omalla käytöksellään parantaa eikä sairastuttaa vanhempaa.

Vinkkejä työntekijälle:

- *lapsi voi yrittää auttaa vanhempiaan olemalla kiltti ja avulias*
- *jos vanhempi ei voi paremmin, lapsi yrittää enemmän ja enemmän, ottaa vastuuta vanhemman voinnista*
- *lapselle tärkeä viesti, että vanhempi hoitaa itseään ja saa apua -> lapsi voi vapautua liiasta vastuusta*
 - *”on mukavaa, kun autat kotona, mutta ei sinun tarvitse kaikkea tehdä”*
 - *”aina ei tarvitse olla kiltti: saat olla myös vihainen ja eri mieltä, en minä siitä rikki mene”*

tehty

- **Kotityöt:** miten arki sujuu, kenellä on vastuu?

Vinkkejä työntekijälle:

- *lapset voivat auttaa ikätasonsa mukaan*
- *vastuu säilyy aikuisilla ja lapsi saa olla lapsi*
- *jos vanhempi ei jaksa hoitaa kotia, hankitaan ulkopuolista apua tai mietitään muita keinoja*

tehty

- **Vanhemman ärtyvyys ja mahdollinen väkivaltaisuus:** otetaan puheeksi ja tarkistetaan että lapset ovat turvassa

Vinkkejä työntekijälle:

- *”usein kun vanhemman voimat ovat vähissä pinna palaa helposti ja kyky hallita omaa käytöstä ja reaktioita heikkenee”*
- *”onko teidän perheessä tapahtunut tällaista? Kerrotko vähän tarkemmin?”*
- *tarvittaessa neuvonpidon järjestäminen tai yhteys lastensuojeluun*

tehty

- **Lasten pelko vanhempien erosta:** kerrotaan vanhemmille että lapset saattavat usein pelätä vanhempien eroavan jos riitoja on paljon. Kannustetaan vanhempia ottamaan asia puheeksi. Jos ero on tulossa, kannustetaan vanhempia puhumaan asiasta myös lasten kanssa.

Vinkkejä:

- *sairaus lisää usein riitoja, kireyttä ja puhumattomuutta vanhempien välillä*
 - *lapset aistivat tämän, ja voivat usein pelätä, että vanhemmat eroavat*
- *onko erouhka todellinen vai ei, riitely tai ero ei johdu lapsista*
- *”Olette varmaan huomanneet, että meillä on enemmän riitoja kuin ennen. Meillä on vähän rankkaa nyt. Riidat johtuvat siitä, ei teistä. Ei me olla kuitenkaan eroamassa, vaan yritetään selvittää asioita välillämme”*
- *jos vanhemmat ovat eroamassa, on siitä hyvä kertoa lapsille korostaen sitä, että ero ei ole lasten syytä.*

tehty

- **Lasten pelko siitä, että vanhempi vahingoittaa itseään.** Puhutaan vanhempien kanssa siitä, että monet lapset pelkäävät, että vanhempi tekee pahaa itselleen. Mitä lapset ovat nähneet, kuulleet, aavistaneet ja miten asian voisi ottaa lasten kanssa puheeksi?

Vinkkejä työntekijälle:

- *aiemmat itsemurhayritykset hyvä ottaa puheeksi, jos lapset niistä tietoisia*
- *puheeksi ottaminen voi olla vaikeaa: annetaan vanhemmalle aikaa tähän*
- *Miten vanhempi voi puhua lapsen tiedossa olevista itsemurha-ajatuksista:*
 - *toivottomuus ja itsemurha-ajatuksiset osa sairautta, ja vanhempi saa hoitoa siihen*
 - *vanhempi voi luvata lapselle, että ei vahingoita itseään, vaan ottaa välittömästi yhteyttä hoitopaikkaan, jos tuntuu oikein toivottomalta*
 - *synkät ajatukset tai itsemurhayritys ei johdu lapsen kiukuttelusta tai huonosta koenumarosta*
- *jos vanhempi ei ole valmis tekemään turvasuunnitelmaa työntekijän tehtävä huolehtia vanhemman hoidosta ja turvallisuudesta*

tehty

2. Eväät kehityksen tueksi

Kerrataan ja käydään läpi lapsen normaalia kasvua ja kehitystä suojaavien tekijöiden toteutuminen/vahvistaminen kunkin lapsen kohdalla

Ymmärrys:

”Lapsen mieltä helpottaa tieto siitä, että sinulla on sairaus eikä itkuisuus ja ärtyisyys johdu siitä, että lapsi olisi tehnyt jotain väärin”

” Millähän sanoilla voisit kertoa masennuksestasi?”

Tunteet:

”Lasten peloista ja muista tunteista on hyvä puhua lapsen kanssa”

” On hyvä, että olet puhunut lapsesi kanssa siitä, että ette ole eroamassa, vaikka riitoja on ollutkin normaalia enemmän”

Arki:

”Arjen sujuminen suojaaa lasta”

”Voisitko saada kotiapua, että lapset eivät joutuisi liian lujille?”

Ihmissuhteet ja harrastukset:

”Hyvä suhteet vanhempiin ja muihin läheisiin ihmisiin sekä omat kaverit ja harrastukset suojaavat lasta”

”On hyvä että lapsella on hyvä suhde isovanhempiin, tätä kannattaa tukea jatkossakin”

”Olisikohan mahdollista, että kannustaisitte lasta jatkamaan keskeytynyttä harrastusta”

tehty

5. Kummitoiminnan ehdottaminen, jos tarvetta verkoston vahvistamiseen

- Kerro vanhemmalle Kummitoiminnasta (Kummitoiminnan lokikirjan mukaan)
 - Kummitoiminnan tarkoitus on saada lapselle turva-aikuinen
 - turva-aikuinen etsitään perheen omasta verkostosta
 - kummin kanssa tehdään kummissopimus
 - myös kummi saa tietoa lasta suojaavista tekijöistä, ja mahdollisuuden osallistua kummien vertaisryhmään

tehty

4. Tukitoimien esittely:

Kerrotaan myös muista lapsiperheiden tukitoimista, joista perhe voisi hyötyä:

- perheinterventio
- perhekurssit, sopeutumisvalmennuskurssit
- perhelomat
- lasten, aikuisten, nuorten ryhmät
- sosiaalityön tukitoimet: kotiapupalvelu, tukiperheet ym.

tehty

6. Neuvonpito, jos vanhemmilla tai työntekijälle nousee huoli lasten hyvinvoinnista

- Kerro vanhemmalle Neuvonpidosta:
 - Neuvonpito on kokous, jossa huolta tarkastellaan
 - Kokoukseen kutsutaan paikalle työntekijöitä tai perheelle läheisiä ihmisiä, joista saattaisi olla apua
 - Neuvonpidon pohjalta vanhemmat voivat päättää, kuinka haluavat toimia huolen kanssa
 - Neuvonpito valmistellaan yhdessä perheen/vanhempien kanssa
 - esim. ketä kutsutaan, mistä on hyvä puhua jne..

tehty

Kommentteja:

Lasta suojaavat tekijät

Työntekijän käsikirja

Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry

Työmallin päämäärät

Lasta suojaavat tekijät -keskustelu on Stakesissa kehitettyyn Lapset puheeksi -työmalliin pohjautuva neuvonnallinen työmalli. Sen päämääränä on tukea vanhemmuutta ja lasten kehitystä perheissä, joissa vanhemmalla on sairaus, erityistä tuen tarvetta tai omia ongelmia. Tarkoituksena on myös kartoittaa perheen ja lapsen mahdollisesti tarvitsemat tukitoimet ja toimia sen mukaisesti.

Työmallin struktuurit

- mukana sairastava vanhempi tai jos mahdollista molemmat vanhemmat
- lapset mukaan ainoastaan, jos vanhempi itse tekee aloitteen
- tapaamiset joko toimipaikassa tai perheen kotona
- yhdestä kahteen 30-60 minuutin tapaamista

Miten se tehdään?

- asiakkaalta kysytään, onko hänellä lapsia
- sovitaan 1-2 tapaamista
- kerrotaan, että asiakas voi ottaa puolison mukaan
- työntekijä voi käyttää apunaan työntekijän opasta

Lasta suojaavat tekijät – työmallin sisällöt

7. Tutustuminen ja työtavan esittely
8. Kartoitetaan lapsen vahvuudet, ongelmat ja elämäntilanne
9. Annetaan vanhemmille eväitä lapsen kehityksen tukemiseksi
10. Kerrotaan perheelle tukimuodoista ja autetaan järjestämään tarvittavat tutkimukset, hoidot ja tuki
11. Lisäosiona työmalliin voidaan liittää Kummitoimintamalli erillisen käsikirjan mukaan
12. Jos syntyy huoli lasten pärjäämisestä, ehdotetaan Neuvonpitoa

Oheismateriaali

Ennen työmallin toteuttamista työntekijän olisi hyvä lukea Miten autan lastani - opas (Omaiset mielenterveystyön tukena Uusimaa ry) ja tutustua Stakesin julkaisemaan Lapset puheeksi –lokikirjaan, ja jossa annetaan yksityiskohtaisempaa tietoa vanhemman sairauden vaikutuksista lapseen ja eri ikäisten lasten normaalista kehityksestä. Lokikirjan voi tulostaa Stakesin [www-sivuilta \(www.stakes.fi/toimivaperhe/tyomenetelmat \)](http://www.stakes.fi/toimivaperhe/tyomenetelmat).

Alkukartoitus:

Perherakenne: Ketä perheeseen kuuluu?

Perheenjäsen	Ikä	Rooli
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		

Perheen tilanne lyhyesti (minkälaisista ongelmista on kysymys, ketä koskee, milloin alkanut)

Ensimmäinen tapaaminen:

1. Tutustuminen ja työtavan esittely

- Työntekijän esittely tehty
- Työtavan esittely: menetelmä, aikaraamit, tarkoitus tehty
- Keskustelu luottamuksellisuudesta tehty
- Lupa ottaa yhteyttä hoitavaan henkilöön tehty
- Perheen struktuurit ja historia lyhyesti tehty
- Vanhemmille annettu kirjallista materiaalia
 - Lastenkirjat tehty
 - Opas vanhemmille tehty
 - Opas lapselle tehty

Vinkkejä työntekijälle:

- *työskentelyn tausta: ”työtapa joka toteutetaan jokaisen lapsiperheasiakkaan kanssa”, ”on huomattu olevan hyötyä lapsille, jos heidän tilanteeseensa kiinnitetään huomiota”*
- *onko vanhemmilla kysyttävää? Jäikö jokin asia mietityttämään?*
- *vanhemmilla voi olla pelko huostaanotosta, ”lapsista tehdään potilaita...”*

2. Lasta suojaavien tekijöiden kartoitus

Kartoitus tehdään vanhemman kanssa. Tässä on tarkoituksena käydä lapsen arjen sujuvat kohdat läpi, vahvistaa niitä ja etsiä haavoittuvuuksia sekä käydä läpi keinoja, josta voi olla apua haavoittuvuuksien korjaamiseen.

- Millainen lapsi on kotona, persoonana, kuvauksia lapsesta
 tehty
- Kaverit: onko kavereita, montako, onko hyviä kavereita, tuoko kavereita kotiin, käykö yökylässä, onko kaverit vanhemman mielestä lapselle hyvää seuraa, onko iloa ja menoa?
 tehty
- Harrastukset, onko harrastuksia, viihtyykö, miten sujuu, onko muutoksia harrastuksissa?
 tehty

- Koulu/päiväkoti, viihtyykö, mistä aineista tykkää, onko kavereita koulussa, jaksako tehdä läksyt, onko muutosta koulussa pärjäämisessä verrattuna aiempaan, kiusataanko, ovatko vanhemmat olleet yhteydessä opettajaan, miten kouluunlähdöt sujuvat, iltapäivät koulun jälkeen?

tehty

- Lapsen suhde omiin vanhempiin, suhde sisaruksiin

tehty

- Lapsen ymmärrys vanhemman tilanteesta: mitä vanhempi ajattelee lapsen ymmärtävän, onko asiasta puhuttu, mitä lapselle on kerrottu, onko lapsi itse ottanut puheeksi asiaa?

tehty

Arjen sujuminen: kuka laittaa ruuan, huolehtii käytännön asioista, miten paljon lapset ottavat vastuuta arjen sujumisesta, onko suhteessa ikätasoon, tehdäänkö perheen kanssa yhdessä jotakin, miten paljon on kotona, palaako ajoissa kotiin iltaisin, meneekö nukkumaan ajoissa, miten asiat sujuvat lomilla ja viikonloppuisin?

tehty

- Perheen ulkopuoliset aikuiset, onko heitä, ketä, missä, onko lapsen suhde vanhemman mielestä merkittävä?

tehty

- Vahvuudet ja huolet lapsista? Jos on huolia, tehdään ne hyvin konkreettisiksi.

tehty

Toinen tapaaminen:

1. Erityisesti puheeksi otettavat kysymykset

- **Syyllisyys:** annetaan vanhemmille tietoa siitä, miten lapset voivat syyllistyä vanhemman ongelmista, sekä miten vanhempi voi vähentää lasten syyllisyyden tunteita

Vinkkejä työntekijälle:

- *jos lapset eivät ymmärrä, että vanhemman muuttunut käytös johtuu vanhemman omista ongelmista, he usein tulkitsevan sen johtuvan heistä: ”isä on väsynyt ja surullinen, kun en ole tehnyt kotitöitä”, ”äiti juo, koska se ei muuten jaksa meidän kanssa”*
- *vanhempi voi myös huomaamattaan syyllistää lapsia voidessaan huonosti ”en jaksa teidän kanssanne, kun tappelette”*
- *on hyvä, jos vanhempi voi sanoa lapselle, että väsymys / ärtyisyys ym. oireet johtuvat vanhemman sairaudesta / ongelmasta / vaikeasta tilanteesta eivätkä lapsen käytöksestä*

tehty

- **Vanhemman hoito:** puhua vanhemman kanssa siitä, että lasta suojaa tieto siitä, että vanhemman vointi on aikuisten vastuulla. Lapsi ei voi omalla käytöksellään ratkaista vanhemman ongelmaa tai parantaa eikä sairastuttaa vanhempaa.

Vinkkejä työntekijälle:

- *lapsi voi yrittää auttaa vanhempiaan olemalla kiltti ja avulias*
- *jos vanhempi ei voi paremmin, lapsi yrittää enemmän ja enemmän, ottaa vastuuta vanhemman voinnista*
- *lapselle tärkeä viesti, että vanhempi hoitaa itseään ja saa apua -> lapsi voi vapautua liiasta vastuusta*
 - *”on mukavaa, kun autat kotona, mutta ei sinun tarvitse kaikkea tehdä”*
 - *”aina ei tarvitse olla kiltti: saat olla myös vihainen ja eri mieltä, en minä siitä rikki mene”*

tehty

- **Kotityöt:** miten arki sujuu, kenellä on vastuu?

Vinkkejä työntekijälle:

- *lapset voivat auttaa ikätasonsa mukaan*
- *vastuu säilyy aikuisilla ja lapsi saa olla lapsi*
- *jos vanhempi ei jaksa hoitaa kotia, hankitaan ulkopuolista apua tai mietitään muita keinoja*

tehty

- **Vanhemman ärtyvyys ja mahdollinen väkivaltaisuus:** otetaan puheeksi ja tarkistetaan että lapset ovat turvassa

Vinkkejä työntekijälle:

- *”usein kun vanhemman voimat ovat vähissä pinna palaa helposti ja kyky hallita omaa käytöstä ja reaktioita heikkenee”*
- *”onko teidän perheessä tapahtunut tällaista? Kerrotko vähän tarkemmin?”*
- *tarvittaessa neuvonpidon järjestäminen tai yhteys lastensuojeluun*

tehty

- **Lasten pelko vanhempien erosta:** kerrotaan vanhemmille että lapset saattavat usein pelätä vanhempien eroavan jos riitoja on paljon. Kannustetaan vanhempia ottamaan asia puheeksi. Jos ero on tulossa, kannustetaan vanhempia puhumaan asiasta myös lasten kanssa.

Vinkkejä:

- *sairaus lisää usein riitoja, kireyttä ja puhumattomuutta vanhempien välillä*
 - *lapset aistivat tämän, ja voivat usein pelätä, että vanhemmat eroavat*
- *onko erouhka todellinen vai ei, riitely tai ero ei johdu lapsista*
- *”Olette varmaan huomanneet, että meillä on enemmän riitoja kuin ennen. Meillä on vähän rankkaa nyt. Riidat johtuvat siitä, ei teistä. Ei me olla kuitenkaan eroamassa, vaan yritetään selvittää asioita välillämme”*
- *jos vanhemmat ovat eroamassa, on siitä hyvä kertoa lapsille korostaen sitä, että ero ei ole lasten syytä.*

tehty

- **Lasten pelko siitä, että vanhempi vahingoittaa itseään.** Puhutaan vanhempien kanssa siitä, että monet lapset, jotka huomaavat vanhemman voivan huonosti, voivat pelätä, että vanhempi tekee pahaa itselleen tai että vanhemmalle sattuu jotain. Mitä lapset ovat nähneet, kuulleet, aavistaneet ja miten asian voisi ottaa lasten kanssa puheeksi?

Vinkkejä työntekijälle:

- *mahdolliset aiemmat itsemurhayritykset hyvä ottaa puheeksi, jos lapset niistä tietoisia*
- *puheeksi ottaminen voi olla vaikeaa: annetaan vanhemmalle aikaa tähän*
- *Miten vanhempi voi puhua lapsen tiedossa olevista itsemurha-ajatuksista:*
 - *toivottomuus ja itsemurha-ajatuksiset osa masennusta, ja vanhempi saa hoitoa siihen*
 - *vanhempi voi luvata lapselle, että ei vahingoita itseään, vaan ottaa välittömästi yhteyttä hoitopaikkaan, jos tuntuu oikein toivottomalta*
 - *synkät ajatukset tai itsemurhayritys ei johdu lapsen kiukuttelusta tai huonosta koenumeroista*
- *jos vanhempi ei ole valmis tekemään turvasuunnitelmaa työntekijän tehtävä huolehtia vanhemman hoidosta ja turvallisuudesta*

tehty

2. Eväät kehityksen tueksi

Kerrataan ja käydään läpi lapsen normaalia kasvua ja kehitystä suojaavien tekijöiden toteutuminen/vahvistaminen kunkin lapsen kohdalla. Perhetyöllä voidaan vaikuttaa erityisesti arjen sujumiseen ja perheen ihmissuhteisiin sekä sosiaalisen elämän säilymiseen kodin ulkopuolella. Asiallinen tieto sairaudesta/vaikeuksista helpottaa vanhempia.

Ymmärrys:

”Lapsen mieltä helpottaa tieto siitä, että sinulla on sairaus/omia ongelmia eikä itkuisuus ja ärtyisyys johdu siitä, että lapsi olisi tehnyt jotain väärin”

” Millähän tavoin voisitte kertoa perheenne tilanteesta lapselle?”

Tunteet:

”Lasten peloista ja muista tunteista on hyvä puhua lapsen kanssa”

” On hyvä, että olet puhunut lapsesi kanssa siitä, että ette ole eroamassa, vaikka riitoja on ollutkin normaalia enemmän”

Arki:

”Arjen sujuminen suojaa lasta”

”Voisitko saada kotiapua, että lapset eivät joutuisi liian lujille?”

Ihmissuhteet ja harrastukset:

”Hyvä suhteet vanhempiin ja muihin läheisiin ihmisiin sekä omat kaverit ja harrastukset suojaavat lasta”

”On hyvä että lapsella on hyvä suhde isovanhempiin, tätä kannattaa tukea jatkossakin”

”Olisikohan mahdollista, että kannustaisitte lasta jatkamaan keskeytynyttä harrastusta”

tehty

5. Kummitoiminnan ehdottaminen, jos tarvetta verkoston vahvistamiseen

- Kerro vanhemmalle Kummitoiminnasta (Kummitoiminnan lokikirjan mukaan)
- Kummitoiminnan tarkoitus on saada lapselle turva-aikuinen
- turva-aikuinen etsitään perheen omasta verkostosta
- kummin kanssa tehdään kummisopimus
- myös kummi saa tietoa lasta suojaavista tekijöistä, ja mahdollisuuden osallistua kummien vertaisryhmään

tehty

4. Tukitoimien esittely:

Kerrotaan myös muista lapsiperheiden tukitoimista, joista perhe voisi hyötyä:

- perheinterventio
- perhekurssit, sopeutumisvalmennuskurssit
- perhelomat
- lasten, aikuisten, nuorten ryhmät
- sosiaalityön tukitoimet: kotiapupalvelu, tukiperheet ym.

tehty

6. Neuvonpito, jos vanhemmilla tai työntekijälle nousee huoli lasten hyvinvoinnista

- Kerro vanhemmalle Neuvonpidosta:
- Neuvonpito on kokous, jossa huolta tarkastellaan
- Kokoukseen kutsutaan paikalle työntekijöitä tai perheelle läheisiä ihmisiä, joista saattaisi olla apua
- Neuvonpidon pohjalta vanhemmat voivat päättää, kuinka haluavat toimia huolen kanssa
- Neuvonpito valmistellaan yhdessä perheen/vanhempien kanssa
- esim. ketä kutsutaan, mistä on hyvä puhua jne..

tehty

Liite 7

Organisaation arvot ja päämäärät

Asiakaslähtöisyys

- toiminnan lähtökohtana omainen

Tasapuolisuus

- palvelemme kaikkia jäseniämme tasapuolisesti

Kiiреttömyys

- Meillä on aikaa asiakkaalle, olemme läsnä emmekä ainoastaan paikalla

Työntekijöiden jaksaminen

- työntekijät ovat organisaation tärkein voimavara

Luotettavuus

- teemme sen minkä lupaamme

Uskottavuus

- toimintamme perustuu tosiasioihin ja tutkimustietoon

Omaistyön asiantuntijuus

- olemme oman alamme asiantuntijoita ja omaistyön kehittäjiä

Avoimuus

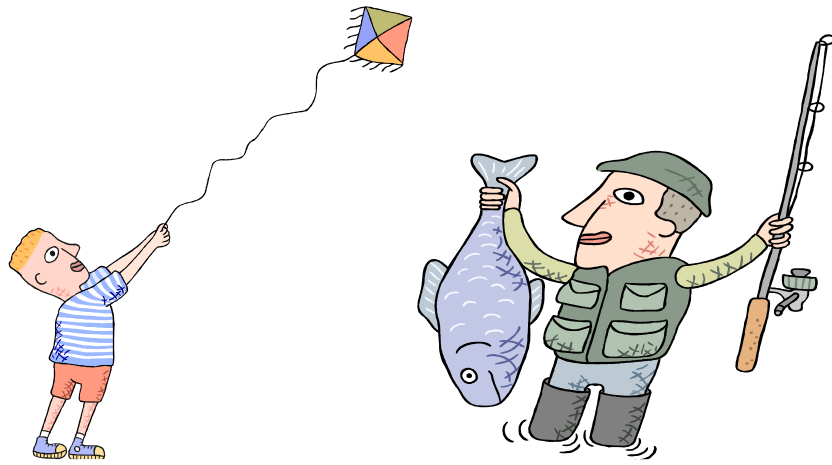
- toimimme avoimesti sekä organisaation sisällä että suhteessa asiakkaisiin ja yhteistyökumppaneihin

Tavoitteellisuus

- Toiminnallamme on päämäärä

Eettisyys

- Toiminnan lähtökohtana on etiikka ja korkea moraal

Kummitoiminta-

Tukea lähiverkostosta

Työntekijän käsikirja

1. **Kartoitetaan asiakasperheet**, jotka voisivat hyötyä kummitoiminnasta. Kummitoiminta on tukihenkilötoiminnan muoto, jossa tukehenkilö etsitään perheen omasta verkostosta. Henkilön ollessa perheelle ja lapselle tuttu ihminen, tukisuhteen on helpompi alkaa ja jatkua riittävän pitkään.
2. **Annetaan perheille kummitoiminnan esite** ja kerrotaan, että kummitoiminta on yksi tapa tukea perhettä silloin kun perheellä on ongelmia sairauksien, uupumuksen, päihteiden, sosiaalisen tilanteen tai mielenterveysongelmien kanssa. Tarvittaessa annetaan vanhemman sairautta koskeva esite sekä Miten autan lastani? -esite. Toimintamallin tarkoituksena on auttaa vanhempia tiedostamaan, miten he itse voivat parhaiten tukea lapsen normaalia kehitystä, silloin kun perheellä on vaikeuksia. Tavoitteena on perheen vuorovaikutuksen parantuminen. Lapsen ollessa ikätasonsa mukaisesti tietoinen perheen tilanteesta helpottaa se lapsen koko arkea. Samalla se poistaa lapselta turhaa kuormitusta, vääriä kuvitelmia sekä syyllisyyttä. Kaikkea ei tarvitse kertoa yhdellä kertaa, vaan vähän kerrallaan perheen omaan tahtiin. Vanhempien tilanteen muuttuessa siitä täytyy myös kertoa lapsille.
3. **Perheiden kanssa työskentely** voidaan aloittaa kohdasta 4 tai 6. Molempia aiheita on tarpeellista käsitellä, mutta järjestys muokkautuu omien työtapojen mukaan.
4. **Haastatellaan vanhemmat.** Tarkoituksena on selvittää lapsen kehitystä suojaavien tekijöiden, kuten arjen sujumisen ja perheen verkoston tuen, toteutumisen. Samalle selvitetään, mitä lapsi on kokenut ja nähnyt sekä mitä lapsi ymmärtää tilanteesta vanhemman mielestä. Haastattelurunkona voidaan käyttää **Lasta suojaavat tekijät –työntekijän käsikirjaa**.
5. **Tarvittaessa haastatellaan lapsi/lapset.** Jokainen lapsi erikseen. Erityisenä tavoitteena on saada esille lapsen ymmärrys tilanteesta. (liite 3)
6. **Verkoston kartoitus**
 - a. Hahmotellaan vanhemman/vanhempien kanssa perheen verkostokarttaa ja pohditaan hyötyisikö lapsi tukiaikuisesta (liite 2)
 - b. Erityisesti on tärkeää kartoittaa ne ihmiset, jotka ovat tai olleet lapselle tärkeitä ihmisiä ja suhde on mahdollisesti katkennut.
 - c. Mietitään kuka verkostokartan henkilöistä voisi sopia kummiksi
7. **Kummin tehtävät**
 - a. Pohditaan vanhemman/vanhempien kanssa millaisiin asioihin lapsi tarvitsisi tuekseen kummiä. Kummin tehtäviä pohditaan lapsen näkökulmasta käsin, lapsen tarpeet huomioiden. Akuutissa tilanteessa korostuu kummin tarpeellisuus. Tehtävä voi olla laaja esim. lapsen hoitaminen vanhemman hoitajakson aikana tai rajattu, esim. lapsen kuljettaminen harrastukseen kerran viikossa. Tärkeintä on, että lapsella on tukiaikainen, johon voi ottaa yhteyttä halutessaan ja joka auttaa lapsen arjen säilymisessä ja antaa aikuisuutta lisää.
 - b. Lapselle kerrotaan alustavasta suunnitelmasta pyytää tiettyä henkilöä hänelle kummiksi. Kysytään lapsen mielipidettä asiasta. Ilmaistaan selkeästi se, ettei kyseinen henkilö välttämättä pysty kiireidensä ym. takia suostumaan tehtävään.
 - c. Sovitaan ajankohta jolloin kummiä kysytään tehtävänsä. Työntekijä osallistuu tähän tapaamiseen jos suinkin mahdollista.

8. Kummin tapaaminen

- a. Kummit kerrotaan toiminnasta samaan tapaan kuin vanhemmallekin.
- b. Kummit kerrotaan että hänellä on täysi oikeus kieltäytyä tehtävästä, jos hän kokee sen elämäntilanteensa tai muiden seikkojen vuoksi mahdottomaksi.
- c. Kummit kerrotaan mahdollisuudesta hyödyntää Omaisyhdistyksen tarjoamia tukimuotoja kuten vertaisryhmää, koulutusta ja virkistystoimintaa.
- d. Kummit annetaan aikaa miettiä tehtävään ryhtymistä.
- e. Kummit ehdotetaan koulutusta tukihenkilötoimintaan.

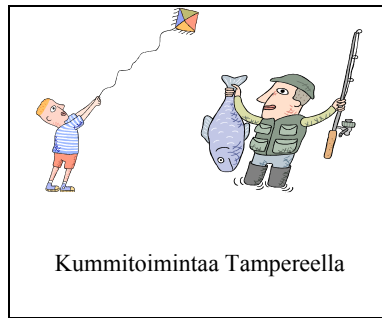
9. Kummisopimus

- a. Kummit ilmoitettua myöntävästä päätöksestään vanhemmalle, pidetään uusi tapaaminen, jossa on läsnä työntekijä, vanhempi/vanhemmat, kummi ja tapaamisen lopussa myös lapsi.
- b. Tapaamisessa sovitaan yhdessä vanhemman ja kummin kanssa kummit tehtävistä ja kummit-suhteen kestosta.(liite 1)
- c. Lapselle kerrotaan tarkemmin kummit-roolista ja siitä mitä on sovittu kummit tehtävistä jne.
- d. Kummi, lapsi, vanhempi ja työntekijä aloittavat kummit-suhteen.
- e. Työntekijä lähettää kopion kummit-suhteen yhdyshenkilölle.
- f. Lähetetään vanhemman ja kummit-luvalla yhteystiedot Omaisyhdistykselle kummit-tapaamisista, koulutuksesta ja virkistystoiminnasta tiedottamista varten.

10. Kummit-suhteen tarkistaminen

Mikäli kummit-suhte jatkuu lastensuojelun asiakassuhteen päätyttyä kutsutaan omaisyhdistyksen työntekijä mukaan tapaamiseen asiakassuhteen loppuvaiheessa. Tapaamisessa käydään läpi kummit-suhteen toteutuminen tähän saakka ja jatko tukitoimintaan.

Liite1.

KUMMISOPIMUS

Lapsen nimi:

Kummin nimi:

Kummin tehtävä(t):

Kummissuhteen suunniteltu kesto:

Paikka, aika: _____

Lapsen allekirjoitus

Kummin allekirjoitus

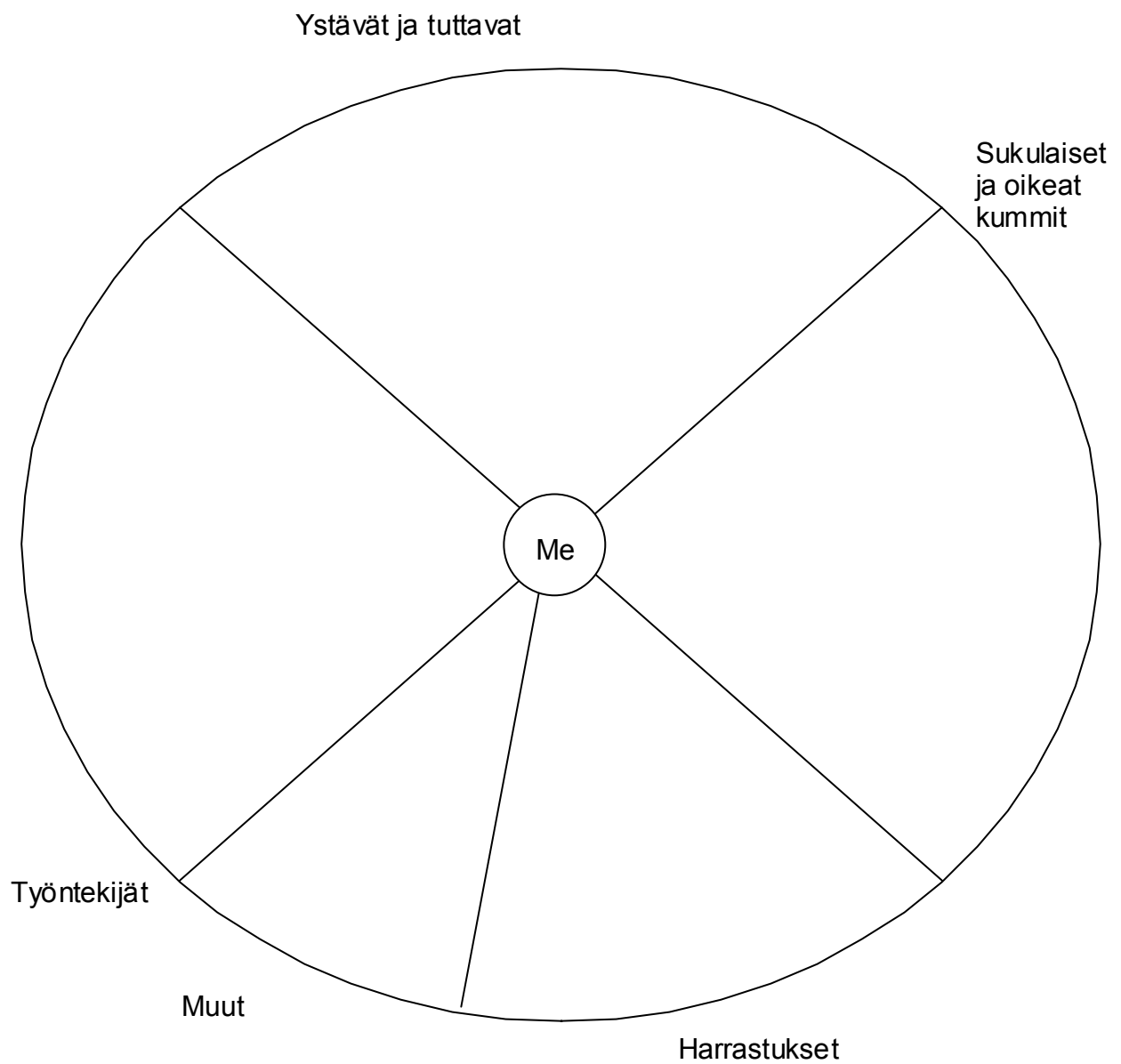
Vanhemman allekirjoitus

Vanhemman allekirjoitus

Liite 2. Verkostokartta

Verkostokartta

Nimi _____

Liite 3. Lapsen haastattelu (tarvittaessa)

Perheen tilanteen kartoitus tarvittaessa lapsen kanssa. Jos vanhemmalta on saatu riittävästi tietoa, niin haastattelua ei tarvita.

Tehdään lapsen kanssa kahden ja perheen jokaisen lapsen kanssa. Vanhemman lupa haastatteluun antaa luvan lapselle kertoa asioista vapaammin.

Periaatteet lapsen kanssa keskustelulle

1. Puhutaan kieltä mitä lapsi ymmärtää, mitä pienempi lapsi niin sitä konkreettisempaa ja lapselle tuttua kieltä käytetään.
2. Lapsi tarvitsee selityksiä kokemilleen asioille, mitä on kokenut, nähnyt, tuntenut, kuullut ja ajatellut. Lasta helpottaa tieto vanhemman käytöksen taustalla vaikuttavista asioista.
3. Vanhempi on paras tiedonantaja lapselle: viedään lapsen huolet ja kysymykset yhteiseen keskusteluun vanhemman kanssa. Työntekijä ei ole vanhemman sijainen, vaan lapsen kuuntelija ja vanhemman tuki, kun asioita käsitellään.
4. Kun lapsen kanssa keskustellaan hänen elämänsä vaikuttavasta ongelmasta, vastaukseen on aina rakennettava ratkaisu. Tulevaisuus on tehtävä näkyväksi ja mahdolliseksi.
5. Lasta rohkaistaan ottamaan asiat aina puheeksi, kun jokin häntä mietityttää.

Lapsen haastattelu

1. Tutustuminen ja työtavan esittely
2. Kartoitetaan lapsen vahvuudet, ongelmat, elämäntilanne.
3. Kerrotaan mahdollisista ongelmanratkaisumalleista

1. Perherakenne: Ketä perheeseen kuuluu?

Perheenjäsen	Rooli
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

Annetaan nuorelle tarvittaessa yhdessä eteenpäin –opas tai Millan päiväkirja?

tehty

2. Tutustuminen ja työtavan esittely

- Työntekijän esittely tehty
- Työtavan esittely: menetelmä, aikaraamit, tarkoitus tehty
- Keskustelu luottamuksellisuudesta ja vanhemman lupa keskusteluun tehty
- Tarvittaessa lupa ottaa yhteyttä hoitavaan henkilöön tehty
- Keskustelu lapsen odotuksista tapaamisen suhteen tehty

Vinkkejä työntekijälle:

- Työskentelyn tausta: ”työtapa joka toteutetaan jokaisen lapsen kanssa”, ”teidän perheen auttamiseksi olisi tärkeää kuulla myös sinun mielipiteesi asioista”
- Lapsilla voi olla pelko huostaanotosta tai muista keskustelua seuraavista tapahtumista, käydään tilannetta tarvittaessa lapsen kanssa läpi.

3. Lasta suojaavien tekijöiden kartoitus

Millainen lapsi on kotona, persoonana, kuvauksia lapsesta

tehty

Kaverit: onko kavereita, montako, onko hyviä kavereita, tuoko kavereita kotiin, käykö yökylässä, onko kaverit vanhemman mielestä lapselle hyvää seuraa, onko iloa ja menoa?

tehty

Harrastukset, onko harrastuksia, viihtyykö, miten sujuu, onko muutoksia harrastuksissa, median käyttö, tv, videot, pelit?

tehty

Koulu/päiväkoti, viihtyykö, mistä aineista tykkää, onko kavereita koulussa, jaksaaako tehdä läksyt, onko muutosta koulussa pärjäämisessä verrattuna aiempaan, kiusataanko, ovatko vanhemmat olleet yhteydessä opettajaan, miten kouluunlähdöt sujuvat, iltapäivät koulun jälkeen?

tehty

Minkälainen on lapsen suhde omiin vanhempiin, sisaruksiin?

tehty

Lapsen ymmärrys vanhemman tilanteesta: mitä on nähnyt, kuullut, huomannut, minkä ajattelee vanhempaa vaivaavan, onko asiasta puhuttu, mitä lapselle on kerrottu, onko lapsi

itse ottanut puheeksi asiaa? Mistä lapsen mielestä vanhemman ongelmat johtuvat, miten lapsi ymmärtää ne?

tehty

Arjen sujuminen: kuka laittaa ruuan, huolehtii käytännön asioista, miten paljon lapset ottavat vastuuta arjen sujumisesta, onko suhteessa ikätasoon, tehdäänkö perheen kanssa yhdessä jotakin, miten paljon on kotona, palaako ajoissa kotiin iltaisin, meneekö nukkumaan ajoissa, miten asiat sujuvat lomilla ja viikonloppuisin?

tehty

Perheen ulkopuoliset aikuiset, esimerkiksi ystävät, sukulaiset, opettajat yms, onko heitä, ketä, missä, mitkä suhteet ovat lapsen mielestä merkittäviä?

tehty

Omat vahvuudet ja kehittymisen paikat Jos on huolia, tehdään ne hyvin konkreettisiksi.

tehty

Onko lapselle kysyttävää? Jäikö jokin asia mietityttämään?

Lopuksi tulisi sopia lapsen kanssa mistä asioista saa kertoa vanhemmille, ja tarkistaa onko jokin asia, jota lapsi ei halua vanhemman tietävän.

Liite 9

ALKUKARTOITUS LAPSIPERHEIDEN VERTAISTUKIRYHMÄÄN

Hakijan nimi: _____ syntymävuosi: _____

Puolison nimi: _____ syntymävuosi: _____

Ovatko molemmat vanhemmat tulossa ryhmään: kyllä () ei (): äiti () isä () tulee

Ryhmään hakevien lasten nimet ja syntymävuodet:

Katuosoite: _____

Postitoimipaikka: _____ Kotikunta: _____

Puhelinnumerot: _____

Asutteko yhdessä: kyllä () ei () Lapset asuvat: äidin luona () isän luona () muualla ()

Kuka / ketkä perheessä on sairastunut: _____

Sairaus, jonka perusteella ryhmään haetaan:

Sairastumisaika: _____ Hoitotaho: _____

Ovatko perheenjäsenet saaneet muuta tukea / hoitoa? Jos on, mitä?

Miksi haette nyt ryhmään?

Muut huomioonotavat asiat:

Liite 10

Omaiset mielenterveystyön tukena Tampere ry *Palaute lasten ja vanhempien ryhmästä*

Toivomme, että autatte meitä kehittämään ryhmätoimintaamme vastaamalla seuraaviin kysymyksiin.

1. Miten hyvin olet miestäsi päässyt niihin tavoitteisiin, joita asetit ryhmän alussa?

Alleviivaa sopiva vaihtoehto.

- a. Lasten tilanne? en lainkaan kohtalaisesti hyvin
 yli odotusten
- b. Vanhemman tilanne? en lainkaan kohtalaisesti hyvin
 yli odotusten

2. Onko joku asia muuttunut verrattuna viime kevääseen? Mikä ? Miten?

- a. lasten kohdalla

- b. vanhemman kohdalla

3. Miten hyvin koet ryhmän palvelleen teidän perhettänne? Mitä olette saaneet ryhmästä?

4. Mitä mieltä olet käytännön järjestelyistä?

- a. yleisesti

b. ohjaajien ammattitaito

c. ryhmätapaamisten sisältö

d. välipalat

e. ryhmän kesto

f. aikataulut

g. paikka

h. Mitä vielä haluaisit sanoa? Oliko jotain johon olit erityisen tyytyväinen tai tyytymätön? Kehitysehdotuksia?
